

2009-12-14



SÁMIID RIIKKASEARVI
Svenska Samernas Riksförbund · SSR

Jordbruksdepartementet

103 31 STOCKHOLM

Yttrande över Ds 2009:40 Vissa samepolitiska frågor, dnr J02009/2535, J02009/3203

Svenska Samernas Riksförbund, SSR, vill lämna följande synpunkter på förslagen till förändringar i samepolitiken. SSR:s styrelse har hållit möten dit samtliga samebyar varit inbjudna för att diskutera förslagen i departementspromemorian. Vi har också gett sameföreningarna möjlighet att lämna synpunkter på förslagen genom telefonmöten och videokonferens.

Sammanfattning

SSR anser att förslagen i promemorian ska förkastas i sin helhet. Vi anser att förslagen inte i någon del ska läggas fram för Sveriges riksdag. Förslagen kan inte accepteras eftersom konsultationer inte har skett med samiska representanter samt på grund av att de är undermåliga och bristfälligt beredda.

Skäl för SSR:s ställningstagande

Vid remissförfarandena av de utredningar som genomförts under de senaste tio åren som berört samepolitiken (SOU 1999:25, SOU 2001:101, SOU 2005:116 och SOU 2006:14) har SSR ställt som krav att de förändringar som ska genomföras ska:

- förstärka samernas situation och förbättra gällande lagstiftning,
- förstärka samernas rättigheter till mark och vatten,
- respektera folkrättens krav och ta hänsyn till den internationella kritik som har riktats mot Sverige i dessa avseenden
- respektera en samisk syn på rennäringen och naturresurserna samt utgå från ett helhetsperspektiv.

De nu presenterade förslagen lever inte upp till dessa krav.

Den arbetsgrupp som alliansen har tillsatt (nedan alliansgruppen) som arbetat fram förslagen har inte haft någon samisk representation och kontakterna med representanter för samerna

har varit mycket begränsade. Att ta fram en ny samepolitik utan samisk representation i gruppen eller direkta konsultationer är inte ett acceptabelt förfarande. Alliansgruppen tycks vidare ha som ståndpunkt att samernas rättigheter till mark och vatten inte bör förstärkas på något sätt. I promemorian framträder på flera ställen alliansgruppens negativa inställning till samernas intressen. Promemorian visar också att avsikten inte har varit att hitta lösningar som vi sameer kan acceptera, utan att andras behov har varit avgörande för vilka förändringar som har föreslagits.

Samebyarna utgör basen i det samiska samhället i Sverige. De förvaltar den samiska renskötseln som är en viktig samisk kulturbärare och den mest centrala av de samiska näringarna i Sverige. SSR har tidigare sagt ja till en process som syftar till att öka medlemskapet i samebyarna. Vi anser också att samebyarna ska tillåtas bedriva annan verksamhet än renskötsel. Men de förslag som läggs kan ändå inte accepteras. Mot bakgrund av samebyarnas centrala betydelse i det samiska samhället *måste* alla förslag som går ut på att förändra strukturen i samebyarna övervägas och beredas oerhört noga. I dessa frågor måste samebyarna vara de som avgör hur framtidens sameby ska se ut och varje samebys särskilda förutsättningar måste beaktas. Ett litet fel – också helt oförutsedda sådana – kan orsaka allvarliga och permanenta skador i det samiska samhället i Sverige i allmänhet och för de renskötande samerna i synnerhet. Det lagda förslaget har lagts fram utan ett godkännande av samebyarna och de kan därför inte accepteras.

Förslagen om att samebyarna ska öppnas och att det s.k. näringsförbudet ska upphävas är oacceptabla då de inte respekterar renskötselrätten och samebyarnas ställning som sakägare. Förslagen är vidare uppenbarligen inte genomarbetade. Det är därför över lag mycket svårt att överblicka konsekvenserna av förslagen. Promemorian tar inte heller hänsyn till samernas rätt till självbestämmande och därmed rätten att själva organisera sig. SSR förkastar därför dessa förslag i sin helhet.

Förslaget att jakten och fisket även efter öppnandet av samebyarna skulle förbehållas de renskötande samerna utgör ett avsteg från den likhetsprincip som i övrigt gäller för samebyarnas del liksom för andra associationer, eftersom förslaget inskränker samebyarnas rätt att råda över sin egendom. Det är frågan om ett intrång i samebyarnas rätt till egendom som inte är förenligt med 2 kap 18 § regeringsformen. Förslaget är också diskriminerande mot samerna eftersom liknande krav inte finns i andra associationer. Förslaget strider därmed mot 2 kap 15 § regeringsformen. Förslaget riskerar dessutom att leda till ökade konflikter inom det samiska folket.

Trots tio år av utredningar har alliansgruppen valt att lägga fram ett mycket begränsat förslag, som inte behandlar de grundläggande problemen i samepolitiken. Förslagen saknar element som är helt nödvändiga för att samiska företrädare seriöst ska kunna värdera dem. Det saknas helt ställningstaganden till förslag som finns i ILO-utredningen (SOU 1999:25), Jakt- och fiskeutredningen (SOU 2005:116) samt Gränsdragningskommissionen (SOU 2006:14) (GDK). Vi hade åtminstone förväntat oss en förklaring till varför dessa frågeställningar inte omfattas av departementspromemorian.

ILO-utredningen och GDK ställer två frågor som är helt avgörande för det samiska folkets överlevnad i allmänhet, och de renskötande samernas i synnerhet. ILO-utredningen frågar Sverige om man är berett att leva upp till de krav folkrätten ställer på behandlingen av samerna. GDK ställer spørsmålet om Sverige är berett att acceptera att samerna har rätt till specifika, identifierbara, landområden. Det är omöjligt för oss samer att ta ställning till frågor såsom t ex öppna samebyar, om inte Sverige först ärligt och konkret ger uttryck för hur man ser på de samiska rättigheterna, och framför allt rätten till land, vatten och naturresurser.

Frågan om samernas rätt till jakt- och fiske samt möjlighet till inflytande över förvaltningen av jakten och fisket berörs i stort sett inte. Som framgått av flera utredningar om jakten och fisket är det med stor sannolikhet så att rätten till jakten och fisket inom stora delar av Sápmi tillkommer samerna ensamma. Det är därför särskilt anmärkningsvärt att jakt- och fiskefrågan inte behandlas i promemorian och att förbudet för samerna att själva upplåta sin rätt inte berörs eftersom denna begränsning är direkt diskriminerande.

Det saknas vidare en folkrättslig analys. Det är högst anmärkningsvärt att Ds 2009:40 inte innefattar någon sådan analys, då förslaget berör helt grundläggande samiska rättigheter enligt folkrätten. T.ex. måste förslag som öppna samebyar och hävande av näringsförbudet föregås av en analys av samebyarnas rätt till land, vatten och naturresurser samt kulturella rättigheter enligt folkrätten. Förslagen är följaktligen också i denna del ofullständiga och kan inte bedömas. En sådan analys måste också visa hur FN:s Urfolksdeklaration ska implementeras i svensk lagstiftning.

I promemorian har den internationella kritik som riktats mot Sverige inte analyserats och den bemöts inte heller. FN:s krav att Sverige måste ändra bevisbördan i mål rörande samernas rätt till land så att inte hela bevisbördan åligger samebyarna samt att Sverige måste ge samebyarna ekonomiska förutsättningar så att samerna får möjlighet till en rättvis rättegång i sådana mål behandlas inte alls.

När det gäller förhållandet mellan renägare och andra markanvändare läggs ett förslag om ”skälig” hänsyn parterna emellan fram. Förslaget är alltför begränsat och ogenomarbetat. I många situationer krävs ett särskilt skydd för rennäringen. Detta skydd följer också av internationell rätt. I promemorian tar alliansgruppen hänsyn till andra intressen på ett sätt som inte heller är acceptabelt eller förenligt med folkrättens krav. Samernas ställning innebär att andra markanvändare måste ta särskild hänsyn till samiska rättigheter, vilket i praktiken innebär att andra intressen i vissa avseenden måste stå tillbaka. Förändringar i lagstiftningen måste innebära att samernas situation förstärks i förhållande till det förslag som presenterats. I detta ligger en tydlig skadeståndsskyldighet om samiska rättigheter kränks.

Det är viktigt att Sametinget och samiska organisationer får ett utökat inflytande i beslutsprocessen. Det förslag om konsultationer som presenteras är dock alltför begränsat. Regeringen bör konsultera Sametinget också i andra ärenden än vid ändring av lagstiftning och förordningar. Också myndigheter bör liksom i Norge ha en skyldighet att konsultera Sametinget. Det bör också övervägas hur samerna kan representeras inom regeringskansliet på ett lämpligt sätt. Det är vidare mycket anmärkningsvärt att alliansgruppen inte har konsulterat Sametinget innan detta förslag lades fram i promemorian.

Förslagen har tagits fram utan direkta konsultationer med representanter för samiska organisationer som SSR och Sametinget. Förslagen innebär att staten genom lagstiftning bestämmer hur samerna ska organisera sig och hur samebyarna ska se ut, vilket strider mot samernas rätt till självbestämmande. De förändringar som föreslås står i vissa avseenden i strid med grundlagen och Sveriges internationella åtaganden. Förslagen kan därför inte genomföras.

Ovanstående brister är så allvarliga att det saknas anledning att över huvud taget fortsätta beredningen av Ds 2009:40. Eftersom förslaget är så bristfälligt har SSR valt att inte göra en djupare analys av förslagen. Vi ser dock många ytterligare problem med de förslag som redovisas här. Förslagen riskerar att slå sönder grundvalen för det samiska samhället på grund av en bristande beredning och obefintlig konsekvensanalys.

Den framtida samepolitiken

Ds 2009:40 *måste* stoppas, och promemorian ska över huvud taget inte i någon del blir föremål för en proposition. En helt ny departementspromemoria/proposition måste arbetas fram. Detta arbete måste ske i former som innefattar full och effektiv konsultation med samtliga samiska företrädare, inklusive SSR, Samebyarna och Sameföreningarna.

Vi har nyligen fått beskedet att oavsett hur remissutfallet ser ut så avser Regeringen att lägga fram en proposition med DS 2009:40 som utgångspunkt. Vi har också informerats om att andra delar ur lagda utredningar än de som redovisats i departementspromemorian kommer att omfattas av propositionen. Detta strider som ovan beskrivits helt mot folkrättens krav på konsultation. SSR har inte kännedom om vilka delar av utredningarna som Regeringen avser att lagstifta om. Då vi saknar en bild av helheten i förändringarna motsätter vi oss helt detta förfarande. Om Regeringen trots samiska protester avser att gå vidare med detta kommer vi att i alla sammanhang där det är möjligt kritisera förfarandet internationellt som ett brott mot mänskliga rättigheter.

Vi vill också påpeka att eftersom förslagen gäller rättigheter av civilrättslig natur så kräver alla typer av förändringar i lagstiftningen en granskning av lagrådet. SSR kräver att en sådan granskning genomförs om regeringen överväger trots allt överväger att lägga fram ny lagstiftning.

Vi vill också lyfta fram att frågan om att Muonio sameby ska bedömas vara en skogssameby och inte en koncessionssameby bör behandlas som en särskild frågeställning.

Svenska Samernas Riksförbund



Jörgen Jonsson